GETAUTĖS PILIAKALNIS – VIEŠVĖNŲ MIESTELIO PRADŽIA

Stasys KASPARAVIČIUS

Viešvėnai pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose tarp daugelio Žemaitijos miestelių ir vietovių paminėti 1253 m. (A. Nezabitauskas, *VU biblioteka, rankraščių skyrius*, f. 104–273). Istorikas V. Vaičekauskas rašo: „Pirmojo Viešvėnų paminėjimo nereikėtų tapatinti su dabartiniu Viešvėnų miesteliu, tikėtina, kad tai buvo galingas piliakalnis kairiajame Viešvės upės krante, dabar vadinamas Getautės pilimi. Tuo labiau, kad Senieji Viešvėnai yra žymiai arčiau šio piliakalnio, negu Naujieji Viešvėnai“ (V. Vaičekauskas, Iš Viešvėnų miestelio ir valsčiaus istorijos, *Biržulio baseino kompleksinių tyrinėjimų dešimtmetis*, V., 1987, p. 88). Taip pat daugelyje žemėlapių netoli Getautės piliakalnio nurodyti Viešvėnai I. Spėjama, kad dar vieni nežinomi Viešvėnai buvo ir prie Sakalų I alkakalnio. Darant išvadą, reikėtų pasakyti, kad kairiajame Viešvės upelio krante ant aukštos kalvos įrengtas Getautės piliakalnis yra Senųjų Viešvėnų pradžia, vieta, paminėta 1253 m. Piliakalnis įrengtas ilgos siauros kalvos viršūnėje. Šlaitai statūs, R ir V pusėje – iki 28 m aukščio, Š ir P dalyje – 6–8 m. Viršutinė aikštelė – 46x28 m dydžio. Pastebimas kultūrinis sluoksnis. Rasta lipdytos keramikos grublėtu paviršiumi, datuojamos I–XI a. 1942 m. ant piliakalnio aptikta apskrita ornamentuota žalvarinė segė uždaru lankeliu, datuota XI–XII a. (*ŽMA, GEK* 5807, arch. 687).

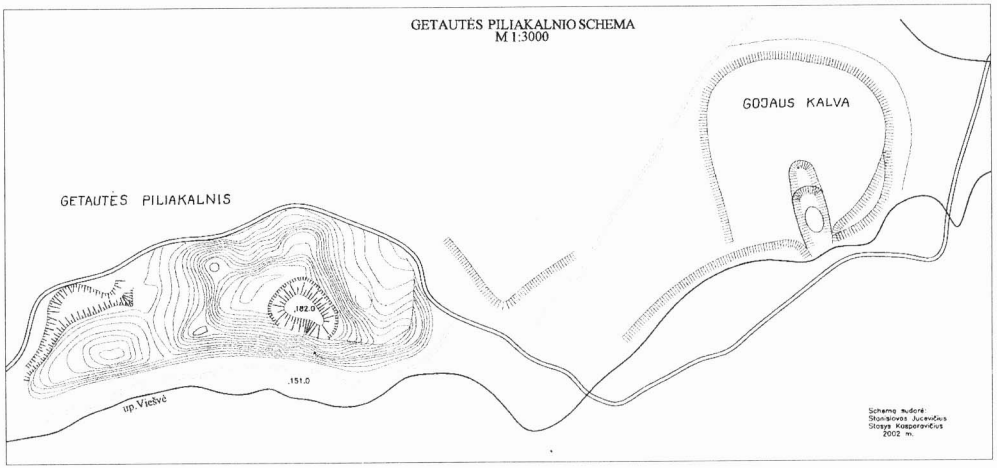

100 pav. Getautės piliakalnio schema. *S. Jucevičiaus, S. Kasparavičiaus brėž.*
Fig. 100. Scheme of Getautė hill-fort.

2002 m. kovo 28 d. grupės ŽMA darbuotojų žvalgomosios išvykos prie Getautės piliakalnio metu archeologė Dalia Karalienė ant viršutinės aikštelės rado žalvarinę pasaginę segę zoomorfiniais galais, tordiruotu lankeliu. Galai primena stilizuotas žalčio galvutes. Ji datuojama XIV–XV a. pradžia (*ŽMA, GEK* 34.982, arch. 3302).

Getautės piliakalnį 1964 m. žvalgė archeologas Vitas Valatka. Jis rašė: „piliakalnio rytiniame pylime rasta iškasta 100 cm gylio duobė, kuri dalinai atidengė piliakalnio rytinio pylimo struktūrą sekančiai: nuo viršaus 15 cm storio yra paprasto miškožemio sluoksnis, o po juo, atrodo, yra akmenų grindinys. Po akmenų grindiniu, kuris gali siekti 5–10 cm storį, prasideda maišyto smėlžemio sluoksnis ir tęsiasi jis iki 70 cm gylio nuo žemės paviršiaus. Po šiuo eina 20 cm storio akmenų ir degėsių sluoksnis, kuris greičiausiai yra apdegęs grindinys. Jame tarp akmenų rastos 4 grublėtosios keramikos šukės. Po šiuo sluoksniu prasideda maišyto su žemėmis molio sluoksnis, kuris išeina gilyn už iškastos duobės ribų“ (V. Valatkos asmeninis archyvas).

Getautės piliakalnis datuojamas XI–XV a. pradžia (G. Zabiela, *Lietuvos medinės pilys*, V., 1995, priedas 2, p. 198).

Į R nuo piliakalnio, netoli kelio Telšiai–Varniai yra pylimo apjuosta medžiais apaugusi kalva, vadinama Gojumi. Apie Gojaus kalvą prie Getautės V. Valatka rašo: „Šventosios girios arba gojai taip pat būdingi piliakalnių kultūrai“. (V. Valatkos asmeninis archyvas). Galima spėti, kad Gojus galėjo būti apeiginė vieta prie Getautės piliakalnio. Gojaus P pašlaite į R tekanti Viešvė galėjo būti laikoma šventa. Tame pačiame Gojaus kalvos P šlaite, prie upelio kalva yra apardyta. Gojaus teritorijoje pastebėta ir kitų dirbtinio formavimo žymių.

Galima teigti, kad Getautės piliakalnis bei šalia esantis Gojus yra 1253 m. paminėtų Senųjų Viešvėnų pradžia.

GETAUTĖ HILL-FORT – ORIGIN OF VIEŠVĖNAI TOWN

In 2002 ŽMA surveyed the Getautė hill-fort and its surroundings (Telšiai district). It was established that the hill-fort was used in the Late Iron Age period. The Gojus Hill situated near the hill-fort had signs of artificial formation. It might have been used during the settlement period of hill-fort.